

در جستجوی حقیقت
بزرگداشت پروفسور ویلیام چیتیک
در موسسه بین‌المللی گفت‌وگوی فرهنگ‌ها و تمدن‌ها
 محمد صادقی

برای این که این گفت‌وگو شکل بگیرد و راه خودش را پیدا کند ابتدا باید فرهنگ این گفت‌وگو را تعریف کنیم و بشناسیم و این نیازمند آموزش است چون اغلب ما گفت‌وگو را با مذاکره یا مکالمه یکی می‌گیریم. حداکثر آن است که بعضی‌ها فکر می‌کنند گفت‌وگو یعنی این که بنشینیم و نقاط مشترک یکدیگر را پیدا کنیم و با هم کنار بیاییم، اما این طور نیست. گفت‌وگو به معنی دیالوگ و به آن معنی که منظور جناب آقای خاتمی بوده، یعنی آن که به جای این که بنشینیم و بخواهیم چیزی را به دیگری بقبولانیم و از فن استدلال استفاده کنیم و از این طریق امتیاز بگیریم، صادقانه آماده شنیدن باشیم. در واقع تفاوت اصلی مذاکره و گفت‌وگو آن است که در مذاکره، این طرفین هستند که مسیر را تعیین می‌کنند در حالی که در گفت‌وگو، مسیر، طرفین را هدایت می‌کند... وقتی مسیر زندگی استاد و سرنوشتی که او را به ایران کشاند، از زبان خودش می‌شنویم می‌بینیم او هم همین طور رفتار کرده است. یعنی خودش را، روحش را، دلش را و ضمیرش را برای شنیدن بازگذاشته است. این شنیده‌ها باعث شدند او به بیروت برود و در آنجا درباره تاریخ اسلام مطالعه کند و در باب تصوف بخواند. در آنجا تصادفاً در یکی از سخنرانی‌های دکتر نصر درباره تصوف شرکت کرد و متوجه شد فضایی که او می‌گشاید با آنچه در کتاب‌های درسی آمده متفاوت است. پس از آن بود که به ایران آمد و این زندگی علمی و معنوی دکتر چیتیک در مسیری است که خود را در آن به تحری حقیقت سپرد. دکتر جلالی در ادامه از آگاهی فراوان پروفسور چیتیک از

موسسه بین‌المللی گفت‌وگوی فرهنگ‌ها و تمدن‌ها در ادامه برگزاری نشست‌های علمی و فرهنگی خود، روز دوشنبه ۲۷ خرداد ۱۳۸۷ در نشستی با حضور جمعی از اهالی فرهنگ و اندیشه، تلاش‌های محققانه پروفسور ویلیام چیتیک را که چهل سال به پژوهش در زمینه فرهنگ، ادبیات و عرفان ایرانی پرداخته و آثار ارزشمندی پدید آورده، ارج نهاد.

در ابتدای نشست بزرگداشت خدمات عاشقانه پروفسور چیتیک و همسرش، دکتر ساجیکو مورانا، دکتر احمد جلالی، نماینده پیشین ایران در یونسکو گفت: از جناب دکتر نصر نقل قول شده است که آقای ویلیام چیتیک هر چند ظاهراً آمریکایی هستند، اما در باطن ایرانی‌اند بنده هم فکر می‌کنم با توجه به روحیات استاد چیتیک می‌توان چنین گفت... بنده در سال‌های ۱۳۵۵ تا ۱۳۵۶ هنگامی که جناب آقای چیتیک در ایران بودند، با ایشان آشنا شدم. پس از ازدواج‌شان با خانم ساجیکو هم گاهی در منزل‌شان در خیابان فخر رازی مهمان می‌شدم و زندگی شرقی، ایرانی، اسلامی، متواضعانه و عارفانه این دو عزیز را از نزدیک می‌دیدم. همان موقع واقعا حس می‌کردم که روح این دو به ایران تعلق دارد و به شرق نزدیک است. وی همچنین با تاکید بر اهمیت موضوع گفت‌وگوی تمدن‌ها و استقبال جهانیان از این موضوع گفت: آغاز رفتن من به یونسکو همزمان شد با طرح شعار گفت‌وگوی تمدن‌ها توسط جناب آقای خاتمی که بازتابی جهانی داشته بازتابی که به هیچ وجه تصنعی نبود. به خاطر دارم آقای مایور به بنده گفتند این راه و این شعار

می‌تواند مسائل جهانی را حل کند. واکنش جهان به این شعار کاملاً طبیعی بود، گویی در آغاز قرن ۲۱ جهان می‌طلبد که چنین سخنی از یک سرزمین کهن، ریشه‌دار و با فرهنگ برخیزد... استاد چیتیک هم در عمل یکی از منادیان گفت‌وگوی تمدن‌ها بوده‌اند، یعنی از قلب یک تمدن به فضای تمدنی دیگر آمده‌اند و اولین سخنی که در آثارشان خطاب به بشریت عنوان می‌کنند، این است که: همه جهان را ترک می‌کنیم، اما برای درک جهان و زندگی و معنای آن فقط یک مینا وجود ندارد، باید ذخیره‌ها، تاریخ و میراث تمدن‌های دیگر را هم دید و از آن‌ها آموخت. اما

فرهنگ ایران سخن گفت و افزود: به طور مثال براد بسیاری هستند که می‌توانند درباره این سینما صحبت کنند، اما اگر یک صفحه شفا را باز کنیم و بگوییم از رویش بخوانند، نمی‌توانند. کار را انجام دهند؛ دکتر چیتیک از آن سئو‌های است که چنین نیست، یعنی خود را موضوع شده است.

پس پروفیسور چیتیک با ابراز خوشحالی از حضور در جمع اندیشمندان ایرانی، سخن‌نویس را (به زبان فارسی) آغاز نمود. وی با اشاره به زمان انتشار کتاب برخورد تمدن‌های ساموئل هانتینگتون، اظهار داشت پس از انتشار آن کتاب همراه با دکتر نصر و استادان بزرگی دانشگاه هاروارد تصمیم گرفتند گفت‌وگویی میان تمدن اسلامی و تمدن کنفوسیوسی آغاز کنند، وی درباره چگونگی این اقدام و دستاوردهای آن سخن گفت که مورد توجه شرکت‌کنندگان در نشست قرار گرفت.

در ادامه این مراسم، رییس موسسه بین‌المللی گفت‌وگویی فرهنگ‌ها و تمدن‌ها، سیدمحمد خانی، با تأکید بر ضرورت ایجاد هم‌زمانی و آشنایی میان فرهنگ‌ها و تمدن‌ها، سخن خویش را این گونه آغاز کرد: "پیدایش فلسفه اسلامی و حکمت معنوی اسلام در سایه هم‌زمانی متالهان و متفکران اسلامی با فیلسوفان و متفکران یونانی در حوزه سکندریه است، همچنان که آثار بزرگ کلامی و به یک معنا فلسفه مسیحیت در اثر هم‌زمانی متالهان و متفکران بزرگ مسیحی با متفکران اسلامی شکل گرفت. اگر بزرگ‌ترین متکلم دنیای مسیحیت را که هنوز هم از اعتبار برخوردار است،

سن توماس^۱ بدانیم، در او نیز آثار حضور متکلمان و فیلسوفان اسلامی را مشاهده می‌کنیم... این هم‌زمانی‌ها منشاء تحولات بسیار بزرگی در جهان بوده‌اند. من معتقدم اگر به ریشه‌ها بازگردیم، مشاهده می‌کنیم که محی‌الدین ابن عربی با متفکران و اندیشمندان شرق دور هم‌زمان بوده است یا مفسر بزرگ قرآن، علامه طباطبایی با اوپانیساده‌ها هم‌زمان و هم‌سخن بوده است. جلساتی داشتند که در آن‌ها اوپانیساده‌ها قرائت می‌شد و ایشان آن‌ها را تفسیر می‌کردند و نزدیکی‌هایشان را با عرفان اسلامی مورد بررسی قرار می‌دادند. یا مثلاً همه می‌دانیم گوته هم با حافظ هم‌زمان بوده است. رییس موسسه بین‌المللی گفت‌وگویی فرهنگ‌ها و تمدن‌ها سخن خویش را با اشاره به شخصیت علمی پروفیسور چیتیک به پایان رسانید: "وجود جناب آقای چیتیک و خانم مورانا، خود بزرگ‌ترین دلیل امکان گفت‌وگویی فرهنگ‌ها و تمدن‌ها و ایجاد هم‌زمانی میان فرهنگ‌ها و تمدن‌هاست. این دو بزرگوار قبل از این که با هم همسر شوند، با هم همدل و هم‌زمان می‌شوند این آشنایی به معنای عمیق کلمه بوده است، یعنی زبان فکر و زبان دل؛ همدلی، آغاز نزدیکی‌ای است که به همسری منجر می‌شود. این که انسانی برخاسته از متن فرهنگ و تمدن غرب باب هم‌زمانی را با فرهنگ و تمدن دیگری می‌گشاید، خود دلیل دیگری بر صحت این مدعاست. بزرگداشت آقای چیتیک و خانم مورانا، بزرگداشت فضیلت است، نشان عهدی است که بر اساس آن می‌توان و باید گفت‌وگو کرد. گفت‌وگویی فرهنگ‌ها و تمدن‌ها می‌تواند راهگشای بشری باشد که از ناامنی، اضطراب، ترور و جنگ به تنگ آمده و خواستار زندگی آرام و به دور از جنگ است. سیدمحمد خانی در پایان لوح سپاس موسسه را به پروفیسور چیتیک و همسرش تقدیم کرد.

در این نشست شخصیت‌هایی همچون محمدعلی موحد، سیدمحمد موسوی بجنوردی، مهدی محقق، فتح‌الله مجتبیایی، مظاهر مصفا، محسن کدیور، مصطفی معین، کمال خرازی، احمد مسجدجامعی، نوراللهیان، هادی خانیکی، مجدالدین کیوانی، احسان نراقی، نوش‌آفرین انصاری، فریدون عموزاده‌خلیلی، فریدون مجلسی، سعید بهمن‌پور و... حضور داشتند.

درباره ویلیام چیتیک باید افزود وی استاد پژوهش‌های دینی بخش مطالعات آسیایی و آسیایی-آمریکایی دانشگاه ایالتی نیویورک است که به عرفان ایرانی و بویژه قله‌های آن، همچون ابن عربی و مولوی توجه بسیار داشته و در سال ۱۳۵۳ موفق به دریافت دکترای زبان و ادبیات فارسی از دانشگاه تهران شده است. وی در مدت اقامتش در ایران از محضر استادان برجسته‌ای چون جلال‌الدین همایی، بدیع‌الزمان فروزانفر، هانری کرین، سید جلال‌الدین آشتیانی، سیدحسین نصر و... بهره‌مند بوده و نگاه ژرف او به فرهنگ و ادبیات ایران زمین در کتاب‌ها، مقالات و سخنرانی‌هایش به خوبی دیده می‌شود. از کتاب‌های او می‌توان به من و مولانا (زندگانی شمس تبریزی)، راه عرفانی عشق (تعالیم معنوی مولوی)، عوالم خیال، ابن عربی، خلیفه پیامبران و... اشاره کرد.

پروفیسور چیتیک از عرفان پژوهان بزرگی به شمار می‌رود که مقالاتش به زبان‌های اندونزیایی، ترکی، آلبانیایی، اسپانیولی، روسی، بوسنیایی و فرانسوی ترجمه شده و اندیشه‌هایش مورد توجه همگان قرار گرفته است. همچنین در دانشگاه‌های معتبر جهان به

تدریس پرداخته و چند سالی نیز در دانشگاه صنعتی آریا مهر (شریف کنونی) به کارهای آموزشی و پژوهشی مشغول بوده است. همسر وی، ساجیکو مورانا هم که دانش‌آموخته ایران است، علاقه فراوانی به زبان فارسی و فرهنگ ایرانی داشته و رساله دکترای خود را در سال ۱۳۵۰ با عنوان هفت پیکر نظامی و نقش زن در آن ارائه کرده است. خانم مورانا در یکی از مقالات خود با نام در باب آینده گفت‌وگویی تمدن‌ها^۲ نیز به نکته‌های مهمی درباره انسان در جهان امروز پرداخته، که جای تامل دارد.

پانوست‌ها

۱. Saint Thomas
 ۲. زندگی‌نامه و خدمات علمی و فرهنگی پروفیسور ویلیام چیتیک، تهران، انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، صص ۱۹۷-۱۸۵، ۱۳۸۷. این متن ترجمه‌ای است از مقاله خانم ساجیکو مورانا (On the Future of Civilizational Dialogue) که به وسیله مصطفی ملکیان با متن اصلی مقابله شده است.

خیلی دور خیلی نزدیک